

ילקוט מזרחי

כתב-עת לחנינו ויעקב

77

חוברת י"ז
שבט תשל"ד
פברואר 1974

ילקוט מזרחי

י"ז

יהלום פזמונים

כתב-עת לתיעוד ועיון

חוברת י"ז

טבת תשל"ד, ינואר 1974

המערכת :

יהודה באואר, ישראל גוטמן, שלום חולבסקי,
יהודה טובין, אבא קובנר, רוז'קה קורצ'ק

סיוע לעריכה לשונית : חיים רשף

אין להעתיק או לתרגם דברים שמתפרסמים בכתב־העת
בשלמותם או בחלקם ללא נטילת רשות מן המערכת.

יוצא לאור ע"י מורשת
בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ'
וספריית פועלים

המערכת והמנהלה : תל־אביב, רחוב המאספים 9, טל' 267754
נדפס בישראל, דפוס ורד, תל־אביב

תוכן העניינים

יהודה באואר לאחר יום הכיפורים תשל"ד 3

אבא קובנר מיפגש מעבר לחשיכה 7

מקורות ועדויות

הלנה קוטורגיינה יומן קובנה (1941—1942) 31

מ. פומרנץ קובל ערב הכיבוש הגרמני 73

עיונים

יואב גלבר המדיניות הציונית והסכם ההעברה 1933—1935 97

תעודות

ש. שטרן זכרונות של יו"ר המועצה היהודית בהונגריה (ב) 153

אסתר מארק דו"ח איש ה-ס.ס., פונקציונר מחנה־הריכוז באושוויץ 181

ספרים

ישראל גוטמן עם הופעת הכתבים של שאול אַש ז"ל 193

מי ומה בחוברת

- אנו פותחים את „ילקוט מורשת" י"ז במסה של אבא קובנר. הדברים הושמעו בעל-פה בכינוס התיחדות של הוועד הפועל וחברי הקיבוץ הארצי של השומר-הצעיר, לציון 30 שנה למרד הגיטאות. ההתכנסות נתקיימה בקיבוץ העוגן, בחודש יוני ש"ז.

עדויות

- ביומנה של רופאה ליטאית, הלנה קוטורגיינה, משתקפת דמות של אשה אצילה מחסידי אומות העולם, הנותנת ביטוי אמיתי לזעזוע הפוקד אותה נוכח מצב היהודים וגורלם בעיר ובגיטו של קובנה בימי הכיבוש הנאצי. הלנה קוטורגיינה מתארת בהרחבה את חלקם של הליטאים והגרמנים בפרעות ובהריגות מתוך ראיית דברים בלתי-אמצעית לפני הקמת הגיטו. בימי הגיטו גובר הניתוק, אך קוטורגיינה אינה חדלה לחשוב על ידידיה היהודים ואנו מוצאים בדבריה הד חי להתרחשויות בקרב הציבור היהודי המסוגר. קטעי היומן נתפרסמו בשנת 1968 בכתב-העת הסובייטי „דרוז'בה נארודוב", היוצא במוסקבה. הפרקים שראו אור בכתב-העת תורגמו עלידינו במלואם. ד"ר בנימין בלודז, רופא קובנאי ותיק וממיועיה של קוטורגיינה, החי בארץ, הקדים דברי הסבר והערכה.
- מ. פורנץ, שהשתתף במערכה הצבאית בפולין בספטמבר 1939, מתאר את דרכי נדודיו ובואו לעיר קובל, שסופחה על-ידי הסובייטים ומאיר את המצב שהתהווה בעיר זו עד לימי הפלישה הגרמנית, ביוני 1941. הפרק המתפרסם בחוברת הוא חלק מכתב-יד רחב המספר על קורותיו של המחבר בכל שנות המלחמה והשואה.

עיון

- אנו נותנים כאן את חלקה הראשון של העבודה העיונית פרי מחקרו של יואב גלבר „על המדיניות והסכס ההעברה" („טראנספר"), שנחתם על ידי גורמים יהודיים עם השלטונות הנאציים בשנת 1933. עבודה זו עוסקת בכל ההיבטים של הסכס זה, הן בשיקולי הצד היהודי והפולמוס החריף שעורר הדבר בקיבוצים היהודיים השונים, והן באינטרסים ובלבטים של הצד הגרמני. הסכס ה„טראנספר" עורר בשעתו ענין מרובה וגרם לסערות ציבוריות, ואם כי הנושא זכה כבר לעיבודים חלקיים (ד"ר שאול אש המנוח התחיל בכתביבת עבודה כוללת על הסכס ההעברה, אך לא הספיק לסיימה), הרי עבודתו של גלבר היא הנסיון הראשון לעסוק בנושא מורכב זה באורח מכליל ורב צדדי. חיבורו של יואב גלבר נכתב כעבודת-גמר בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בהדרכתו של פרופ' שמואל אטינגר. החלק השני של המחקר יובא בילקוט הבא.

תעודות

- המשך זכרונותיו של שמואל שטרן, ראש המועצה היהודית בהונגריה בימי השואה. החלק הראשון ראה אור בחוברת הקודמת של הילקוט, והמשך זה הוא סיומם. תרגום התעודה לווה בהקדמה והערות מבחירות של צבי ארז, איש קיבוץ דביר.

- א ס ת ר מ א ר ק , העוסקת בעבודת מחקר במסגרת „בית התפוצות" שליד אוניברסיטת תל-אביב מפרסמת תעודה מקורית על קורות האסירים וגורל המשלוחים ההמוניים במחנה הריכוז וההשמדה אושוויץ. התעודה שחוברה עלידי אלמוני, המסתתר מאחורי הכינוי „פקיד ס.ס. במחנה", מביאה פרטים אוטנטיים רבים מהמתרחש בפנים המחנה והיא הוחדרה החוצה והובאה לידיעת העולם החופשי בעיצומה של המלחמה.

ספרים

- י ש ר א ל ג ו ט מ ן מביא דברי הערכה וביקורת עם הופעת הכתבים המקובצים של היסטוריון השואה ש א ו ל א ש ז"ל.

מכתבים

- שנים מקוראי הילקוט מעירים ומאירים על פרקי זכרותיו של ש מ ו א ל ר ו ן שנתפרסמו ב„ילקוט מורשת" ט"ז.
- מכתבה של גולדה מאיר אל אבא קובנר, נכתב בימי ביקורו של וילי בראנדט בישראל.